

"לבניינה של תורה"
 שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י – חלק רנט
"טוֹב עֵינָן הוּא יִבְרָךְ"
 הכרת טובה יסוד העולם

ויסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית, אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה. ישנה שאלה גדולה: מדוע התורה בכל תרי"ג מצוותיה אינה מצווה אותנו על המידות? מסביר זאת המהרח"ו כי המידות אינן חלק מכל תרי"ג המצוות, אלא הן ה"הכנות העיקריות" אליהן. כלומר: בשל העובדה שהן עיקרים ויסודות לא נמנו המידות בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית. המהרח"ו מוסיף שיש לכך משמעות מעשית: "ונמצא כי יותר צריך להיזהר ממידות הרעות יותר מקיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות".

אמרו חז"ל: "דרך ארץ קדמה לתורה". המידות הן היסודות היותר קודמים לקיום המצוות, שאנו כל כך עוסקים בלימודן, בהבנתן ובקיומן. היהדות, הינה מעשית, היינו שהיא בעלת מצוות מעשיות, ולעומתן תורת המידות אינה מוגדרות כל כך, ומכל מקום "דרך ארץ קדמה לתורה". ניתן לנסח זאת גם בלשוננו של מו"ר הרב כץ שליט"א: "התורה אינה מדברת על מידות, מפני שהתורה מדברת ל'בני אדם' – החסר את קומת המידות חסר לו בקומת האדם, שהרי זהו הבסיס על גביו ניצבות המצוות.

"קדוש יאמר לו" בשבועות אלו של ימי השובבי"ם, אנו עסוקים בבניין הקדושה. הקב"ה מצווה את משה רבינו! "דַּבֵּר אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תְּהִי, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם". רש"י מביא שנאמרה פרשה זו בהקהל לכל עדת בני ישראל. פרשה זו הינה פרשה מיוחדת, שבה נאמר כי עם ישראל הינו בבחינת "עם קדוש אתה לה' אֱ-לֹהֵיךָ"², "ממלכת פהגים וגוי קדוש"³.

מהו עניינה של הקדושה? רש"י במקום מפרש⁴: "קדושים תהיו" – הווי פרושים מן העריות ומן העבירה". זהו בעצם נושאם של ימי השובבי"ם, כמדובר בשבועות הקודמים. ברצוננו להוסיף שבציווי זה נכללים דברים נוספים, שייתכן שהם אף קודמים ובסיסיים יותר מאשר הביאור הנזכר.

רבי חיים ויטאל (המהרח"ו), מנחיל תורת האר"י הקדוש לדורות, כתב ספר ושמו "שערי קדושה". בראשית הספר⁵ מבאר המחבר את מהות האדם והמידות. הוא מבאר כי "המידות מוטבעות באדם בנפש השפלה הנקראת יסודית... והן כיסא

מידת הכרת
 הטוב אינה
 פרט שולי
 באדם,
 אלא כל נתונת
 השפע האלקי
 לאדם תלויה
 בהכרת האדם
 את חסדו ה'

¹ ויקרא פרק יט, פסוק ב
² דברים פרק ז, פסוק ו
³ שמות פרק יט, פסוק ו
⁴ ד"ה קדושים
⁵ חלק א, שער ב

⁶ ע"י תנא דבי אליהו רבה, פרשה א; ילקוט שמעוני בראשית רמז לד

בבית מדרשנו חונכנו על ידי מו"ר הרב הדרי שליט"א על יסוד הכרת הטוב. שיחות רבות שמעתי ממנו בצעירותי בשבועות אלו בהם קוראים בפרשיות של יציאת מצרים – "וארא", "בא", "בשלח" – בעניין הכרת הטוב. אף זכיתי להיווכח באופן קניית מידה זו במו עיני, על ידי מעשה שהיה לי עימו, בדבר פעוט שייתכן שאף הוא אינו מודע לו. כאשר הרב הדרי שליט"א השיא את בתו הבכירה, ביקשני לקבל על עצמי לעשות דבר מה. החתונה הייתה בתקופת בין הזמנים ובאנו אליה במיוחד. עבורי הייתה לכבוד ולעונג עצם העובדה שהרב הדרי ביקש ממני לעזור במשהו לחתונה, וכמובן עשיתי זאת בשמחה. במשך תקופה ארוכה בכל פעם שהרב והרבנית ראו אותי זכרו תמיד להביע את הוקרת תודתם ולומר עד כמה הדבר הועיל להם, אף שמדובר היה בעניין פעוט. כך למדתי ממנו רבות שלקנות את מידת הכרת הטוב אין זה תלוי רק באמירת שיחות רעיוניות, אלא העיקר הוא לחוש זאת, לדעת להכיר טובה, לתת לשני את ההרגשה שמעריכים את מעשיו וישנה הכרת הטוב אפילו לעניין הקטן ביותר.

במהלך יציאת מצרים אנו נפגשים מספר פעמים עם היסוד של הכרת הטוב. משה רבינו הצטווה לומר לאהרן לבצע את שלוש המכות הראשונות, משום הכרת הטוב. כפי שכותב רש"י¹¹: "לפי שהגן היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן". וכן ארע גם במכת הכינים, גם בה לא משה היכה את עפר

⁷ עזר מאוד אל התיקון הכללי". ע"ע מוסר אביך, פרק ב, סעיף ג.

¹¹ שמות, פרק ז, פסוק יט ד"ה אמור. על פי דברי שמות רבה פרשה ט, אות י

מוסיף רבי חיים ויטאל דבר מופלא. כאשר חז"ל מגדירים את הראוי למדרגת השראת שכינה, הם אינם מציינים את קיום המצוות המדוקדק שלו, אלא הם מדגישים את מידותיו המתוקנות. הוא מביא "שאמרו רבותינו ז"ל בעניין המידות, כי הענווה ושפלות מביאין לידי רוח הקודש ושורה עליו שכינה"⁷.

בהמשך הדברים⁸ הוא מבאר נקודה נוספת. כאשר ייקנה האדם את המידות הטובות בטבע ייקרא: "חסיד". כאשר המידות הטובות הופכות להיות חלק מהנהגת האדם הטבעית זוהי מדרגת חסידות. אך ישנה מדרגת חסידות נוספת עליונה יותר, "שאין למעלה ממנה", התלויה בעניין המידות, והיא מידת הקדושה.

אם כן, בבניין הקדושה ישנו צד של "סור מרע", והוא להתרחק מן הכיעור⁹, מן העריות ומכל נושא ההתמודדות שמדברים אודותיו בימי השובבי"ם. אמנם, ישנו גם צד של "עשה טוב", והיא חובתו כל אחד מאיתנו לבנות את תיקון המידות שבו, שהוא הבסיס אל הקדושה ואל השלמות.

"לְשִׁמְעוּ בְּקוֹל תּוֹרָה"

מידות טובות הן חלק ממצוות "קדושים תהיו". גם מידת הכרת הטוב היא חלק ממצוות "קדושים תהיו", והיא הבסיס שעליו נשענת כל עבודת ה'¹⁰.

⁷ ע"י עבודה זרה דף כ, עמוד ב אליבא דרבי יהושע בן לוי; סוטה דף ה, עמוד א; ילקוט שמעוני פרשת יתרו, רמז שב; כלה רבתי פרק ה, הלכה לא

⁸ חלק א, שער ג ע"י"ש

⁹ ע"י אבות דרבי נתן פרק ב: "הרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור"; ע"י חולין דף מד, עמוד ב

¹⁰ ע"י חובות הלבבות, שער הבחינה. ע"י עין איה, שבת א, פרק א, פיסקה יד: "הכרת טובה היא העמוד המוסרי היותר גדול ונשגב, שכשיתפתח כל צורכו בליבות בני אדם יהיה

ואם כן היאך אתם מרעים כביכול לקב"ה שעשה לכם טובות רבות כל כך?

כבר בראשית הבריאה אנחנו רואים את יסוד זה. נאמר בפרשת בראשית¹⁷: "וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח", מדוע לא צמחו השיחים והעשבים, הלוא ה' כבר ציווה¹⁸: "תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ? "פִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֶל-לְהִים עַל הָאֶרֶץ". מדוע אכן לא עשה ה' כן? "וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֲדָמָה", ומבאר רש"י: "ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים". יש להתבונן בדברים אלו: הקב"ה הוא עצם הטוב ורוצה להיטיב לעולם, שהרי מדרך הטוב להיטיב, כפי שאומר הרמח"ל¹⁹, אך הוא מצמצם את הופעת טובו – המתגלמת בירידת הגשמים המבטאים את ירידת הטוב מהשמיים – וממתין עימה, כדי ללמד את האדם את הכרת הטוב! אילו נולד האדם למציאות בה יורד גשם, הוא לא היה מכיר בטובתם של הגשמים. עובדה זו שהקב"ה מוריד גשמים לעולם הייתה נראית בעיניו כברורה מאליה, שכך הוא סדרו של עולם. אמנם, אומרת התורה – מידת הכרת הטוב אינה פרט שולי באדם, כמו כל מידה נוספת בבין מגוון המידות השונות, אלא כל נתינת השפע האלקי לאדם תלויה בהכרת האדם את חסדיו ה'. ככל שיכיר האדם יותר את חסדיו של הקב"ה, אזי ישפיע עליו הקב"ה שפע גדול יותר. ככל שמכירים יותר בטובה כך זוכים ליותר טובה.

הארץ, כי אם אהרן: "לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול"¹².

כמובן שמאליהן עולות התמיהות: וכי העפר או היאור חשים במכה? וכי אכפת להם מי מכה בהם? וכי הייתה להם בחירה האם להציל את משה אם לאו? אלא שהתורה מלמדת אותנו לדורות את היחס הראוי של הכרת הטוב, אפילו אל הדומם, אף שאינו חש בכך. בהתאם לכך מביאים חז"ל¹³ את הפתגם: "בירא דשתית מיניה מיא – לא תשדיה ביה קלא", כלומר: בור ששתית ממנו מים – אל תשליך בו צרור. אף שאין בור המים חש בצרור האבן המושלך לתוכו מכל מקום יש בכך פגם במידותיו של זורק האבן¹⁴. זאת אשר התורה מלמדת אותנו: יסוד הכרת הטוב הוא עבורנו, עבור התיקון שלנו, על מנת שנדע להכיר טובה לכל המטיב לנו – להורים, לחברים, לעובדי המטבח, למכלול הישיבה, לר"מים המלמדים אותנו תורה, למדינה, לצבא, ומעל הכל – לרבש"ע. חז"ל אומרים¹⁵: "כל הכופר בטובתו של חברו לסוף כופר בטובתו של הקב"ה", לפי שאין הבדל בין הדברים, כפי שעוד נבאר.

בתוכחתו של משה רבינו לעם ישראל, בפרשת האזינו, הוא מוכיח אותם על חסרון במידה זו¹⁶: "הֲלֹהִי תִגְמְלוּ זֹאת", ככה אתם מתנהגים! "עַם נָבֵל וְלֹא חָכָם; הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קִנְיָהּ הוּא עֲשֶׂךָ וַיְכַנְנֶךָ",

¹² רש"י שמות פרק ח, פסוק יב. על פי דברי שמות רבה פרשה י, אות ז

¹³ בבא קמא, דף צב, עמוד ב

¹⁴ עי' מכתב מאליהו, חלק ג, עמודים 98-100

¹⁵ מובא ברבנו בחיי על התורה שמות פרק א, פסוק ח בשם מדרש. עי' מדרש תנחומא שמות, אות ה, ע"ע חיי אדם כלל סז, סעיף ב, בנוגע לכיבוד הורים.

¹⁶ דברים, פרק לב, פסוק ו

¹⁷ פרק ב, פסוק ה

¹⁸ פרק א, פסוק יא

¹⁹ דרך השם, חלק א, פרק ב, סעיף א

ולדעת להכיר טובה על כך. מתוך כך לבטא זאת במעשינו. זהו הבסיס לשלמות המצווה של "קדשים תהיה, פי קדוש אני ה' א-להיכם".

הכרת הטוב היא המפתח לקבלת השפע האלקי.

"פי גמול עלי"

אנו חיים כיום בתרבות הדוגלת בתחושה של "מגיע לי". בכל צעד ושעל זכויות הפרט הן הדבר המרכזי והקובע. ודאי שהתורה אינה מתכוונת לפגוע בפרט או להזיקו, אך יש לדעת שהכלל קודם, וקיום הכלל עומד על נקודה זו של הכרת הטוב, שהיא חשיבה הפוכה לגישה זו. התורה מלמדת אותנו מסר הפוך: העולם עומד על חסד הדדי, העולם עומד על עזרה הדדית, העולם עומד על זכויות הפרט אך לא באופן שאני אתבע את זכויותי שלי, כי אם שיהא איכפת לי מזכויות הפרט של האחר! על זאת עומדת הבריאה! על יסוד הכרת הטוב מושתתים כל החיים. על יסוד הכרת הטוב עומד התא המשפחתי, זהו יסוד הצלחת הנישואין, שאף זהו דבר שאינו כל כך פשוט כיום בחברה הישראלית. זהו המפתח לחיים מאושרים, זהו המפתח לבניין רוחני ונפשי נכון של אדם המבקש לחיות בצורה נכונה, הן מצד מידות שבין אדם לחברו והן מצד מידות שבין אדם למקום.

כך מלמד אותנו גם דוד המלך. מהי ההתבוננות שלנו כלפי הקב"ה, גם כשחלילה משהו אינו מתנהל לפי ציפיותינו, גם כשקשה לנו? מלמדת אותנו רוח הקודש בספר תהילים²⁰: "מה אשיב לה' פל תגמולוהי עלי?" מה אפשר לגמול לה'? הכרת הטוב היא המביאה את הגשם, היא המביאה את השפע. זהו המפתח לפתיחת שערי שמיים – לחיות בהרגשה שה' יתברך מטיב לנו, לחיות בהרגשה שהסובבים אותנו מיטיבים לנו,

²⁰ פרק קטז, פסוק יב

